

UNESCO
Felsefe ve İnsan
Hakları Kürsüsü

İNSAN HAKLARI ARAŞTIRMA ve UYGULAMA MERKEZİ ve UNESCO FELSEFE ve İNSAN HAKLARI KÜRSÜSÜ BÜLTENİ

Mayıs 2024/Sayı: 15

Okurlara

Bültenimizin kapağında, İoanna Kuçuradi, “Haklar ve Özgürlükler” mi, Yoksa “... Özgürlüğü Hakkı mı?” başlıklı yazısında, özgürlüklerin ve hakların paralel kavramlar olarak anlaşılmasının ne gibi sonuçlar yaratabildiğine dikkat çekiyor.

Prof. Dr. Sırma Ramazanoğulları Turgut, “Geleceğin Yaşanılabilir Kentleri İçin Barınma Hakkı: Denge ve Sürdürülebilirlik” başlıklı yazısında, barınma hakkının, insan onurunun korunması ve insanca bir yaşam sürdürülmesi için kritik bir gereklilik olduğuna vurgu yapıyor.

Doç. Dr. Erhan Kurtarı “Barınma Hakkının Çok Bileşenli Niteliği Üzerine Bir Değerlendirme ve Öneri” başlıklı yazısında, günümüzde de konut ve barınma ihtiyacı açısından piyasa koşullarının, yatırım kaygılarının egemen olduğunu ve kamunun hak temelli düzenleyici rolünü kullanmadığını, dolayısıyla toplumsal ihtiyaçların karşılanmadığını ifade ediyor.

Dr. Necdet İpekyüz, “Sağlık Hakkıyla İlgisinde Barınma Hakkı” başlıklı yazısında, barınma hakkının sağlık hakkından bağımsız ele alınamayacağına dikkat çekiyor ve “İnsanlık onuruna yakışan bir yaşam sürmek için sağlığın bir hak olduğunu ve sağlığın sosyal belirleyicilerinden olan sağlıklı barınaklara erişimin de bir hak olduğu fikrini yaygınlaştırmamız gerekir” diyor.

Esra Nur Erşahin Soltekin “Barınma Hakkı ve Tüccarlığı” başlıklı yazısında, etik normlara uyararak da hak ihlali yapılabildiğinin altını çiziyor ve mühendislerin, mimarların, müteahhitlerin etik ve insan hakları bilgisine sahip olmasının önemine işaret ediyor.

Bu sayımızdaki söyleşiyi, Prof. Dr. Ruşen Keleş ile yaptık ve temel insan haklarından biri olan barınma hakkını ve barınma sorununu konuştuk.

İlgili okuyacağımızı umuyoruz.

“HAKLAR VE ÖZGÜRLÜKLER” Mİ, YOKSA “... ÖZGÜRLÜĞÜ HAKKI MI?”

İoanna Kuçuradi

İnsan hakları konusunda konuşulanlarda/yazılanlarda, genellikle “haklar ve özgürlükler” ifadesi kullanılıyor. Oysa İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde “... özgürlüğü hakkı” ifadesi kullanılıyor. Örneğin Bildirgenin 18. maddesinde “Her insan düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkına sahiptir” denmekte, 19. maddesinde de “Her insan kanaat ile ifade özgürlüğü hakkına sahiptir” ifadesi kullanılmakta; bu özgürlüklerin herbirinin ise bir hak sayıldığı görünmektedir.

Özgürlüklerin bu farklı şekillerde anlaşılmasının yarattığı sonuçları görebilmek için, önce ‘hak’ teriminin anlamına, sonra da ‘özgürlük’ teriminin anlamlarına bakmamız uygun olur.

Platon’un on “kitap”tan oluşan *Politeia*’sının birinci kitabında Sokrates’in “herbirine borçlu olan/ona muhakkak verilmesi gerekenleri vermek” şeklinde yaptığı adalet tanımından hareketle, ‘hak’ın herbirine gösterilmesi gereken ve herbirinin başkalarına göstermesi gereken “muamele”yi imlediğini söylemek mümkün.

Buna ek olarak ‘özgürlük’ teriminin bu bağlamdaki anlamına bakarak, yani ‘antropolojik özgürlük’ ve ‘etik özgürlük’ dediğim özgürlüklerden farklı, ancak en yaygın anlaşılma biçimi olan “başkalarına zarar vermeden istediğini yapmak” anlamında ‘özgürlüğü’ ya da “toplumsal özgürlüğü”, yani temel kişi haklarını koruma talebinin bir ülkede gerektirdiklerini yerine getirmeyi anlarsak; bir ülkede çıkarılan yasaların, kurulan kurumların ve kamu kuruluşlarının, o ülkenin koşullarında bütün yurttaşlarına temel haklarını *onurlu* bir yaşamı sağlayabilecek bir şekilde koruma olanağını sağlamak olur.

Çeşitli özgürlüklerin hak olmasına gelince: “Kanaat ve ifade özgürlüğü hakkı”ndan bir kişinin bir konuda şahsen edindiği, henüz bilgi olmamış ama bilgiyle temellendirilen bir *izlenimini* ifade etmesi serbestliği –yani onu ifade edince başka haklarının zarar görmesine yol açmaması– anlamına gelir.

Bilgiyle temellendirilmiş bir izlenimin kendisinin bilgi olmadığını, bir kanaat olduğunu gözden kaçırmamak, dolayısıyla kanaatlere bilgi muamelesi yapmamak ve kanaatlerin ne özellikte konularda söz konusu olacağını gözden kaçırmamak gerekiyor –örneğin zorunlu bağlantılara ilişkin kanaat olamayacağını.

Bu söylediklerimi ve insan haklarını niçin istediğimizi gözönüne alarak “hak ve özgürlükler”den söz etmemek, herhangi bir temel özgürlüğün, ifadesiyle birlikte, bir hak olduğu, yani kişilere muhakkak sağlanması gerektiği, ama tek başına “ifade özgürlüğü”nün bir temel hak olmadığı; kanaatleri bilgilerle karıştırmamak gerektiği gibi sonuçlar ortaya çıkıyor. İlgili yaygın kabullere ters düşen bu sonuçlar üzerine dikkatle düşünülmesi yararlı olur.

GELECEĞİN YAŞANILABİLİR KENTLERİ İÇİN BARINMA HAKKI: DENGE VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Prof. Dr. Sırma RAMAZANOĞULLARI TURGUT*

Günümüz kentlerinde kentleşme hızla artarken insanların karşı karşıya kaldığı pek çok sorun da bu yüzyılın ajandasında en üst sıralarda yer almaktadır. Bugünkü durumda yaklaşık yüzde 55'i kentlerde yaşayan dünya nüfusunun, 2050'de yüzde 68 olması bekleniyor. Bu da gittikçe artan sayıda nüfusun yaşadığı toplumsal, kültürel, ekonomik ve fiziksel dönüşüm ve değişimin odağı olan kentlere ve kentlerin insan sağlığı üzerine olan etkilerine odaklanmamızı ve süreci doğru yönetmemizi zorunlu kılıyor. Yaşam kalitesini artırmak güvenli ve sürdürülebilir bir gelecek sağlamak insanlığın önde gelen hedefidir. Bu bağlamda "barınma hakkı" kavramı da çözülmesi gereken bir problematik olarak gündemdedir.

Barınma hakkı, sadece bir ev sahibi olma ya da bir çatı altına sığınma olarak kabul edilemez. Bu kavram, aynı zamanda insan onuruna yakışır, çağdaş, güvenli, sağlıklı ve uygun koşullarda yaşama hakkını içerir. Geleceğin yaşanılabilir kentleri için bu kavramı değerlendirmek, dengeli bir kentleşme modeli oluşturmak ve herkes için erişilebilir konut sağlamak açısından kritik öneme sahiptir. Barınma hakkı, uluslararası insan hakları hukuku kapsamında önemli bir konudur ve çeşitli uluslararası anlaşmalar tarafından korunmaktadır. Bu hakkın temelinde yukarıda da belirtilmiş olduğu gibi, her bireyin yaşamak için güvenli, sağlıklı ve insanca bir çevrede barınma hakkına sahip olduğu düşüncesi yatar.

İnsanlık tarihinde, barınma hakkı ilk defa uluslararası bir belgede, 1948'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde yer almıştır. Bildirgenin 25. maddesi, herkesin "barınma hakkına" sahip olduğunu ve bu hakkın evsizliğin ortadan kaldırılmasını içerdiğini belirtir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin yanı sıra, barınma hakkıyla ilgili en önemli belgelerden biri, 1966 tarihli Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesidir. Bu sözleşme, barınma hakkını güvence altına almanın yanı sıra, diğer ekonomik, sosyal ve kültürel hakları da kapsar. Sözleşme, taraflara, uygun ve yaşanabilir konut sağlama, evsizliği önleme ve barınma hakkını koruma yükümlülüğünü getirir.

Ayrıca, çocukların haklarına odaklanan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi de barınma hakkını ele alır. Sözleşme, çocukların uygun bir konutta yaşama hakkına ve evsizlikle mücadele edilmesine ilişkin taahhütleri içerir. Diğer uluslararası anlaşmalar arasında, kadınların ve ailelerin korunması amacıyla kabul edilen Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ve Uluslararası Göçmen İşçile-

rin ve Ailelerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme gibi belgeler bulunmaktadır. Her iki sözleşme de barınma hakkını içermekte ve göçmenlerin, mültecilerin ve diğer hassas grupların barınma ihtiyaçlarını ele almaktadır. Bu uluslararası anlaşmalar, devletleri, barınma hakkını güvence altına almak, uygun konut sağlamak ve evsizliği önlemek için politikalar geliştirmeye teşvik eder. Ayrıca, bu belgeler, bireylerin barınma hakkını ihlal eden durumlarda uluslararası düzeyde hak arama hakkını da destekler. Ancak birçok ülke gibi ülkemizde de barınma hakkıyla ilgili sorunlar devam etmektedir.

İnsan hakları arasında temel bir öneme sahip olan barınma hakkı, insan onurunu ve refahını güvence altına alan, sağlık ve güvenlik sağlayan, toplumsal katılımı teşvik eden, eğitime erişimi kolaylaştıran, ekonomik kalkınmayı destekleyen, eşitlik ve adalet sağlayan en temel belirleyicilerden biridir.

Bu nedenlerden dolayı barınma hakkı, insan hakları alanında öncelikli bir konudur ve hükümetlerin, yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve uluslararası topluluğun bu hakkı korumak için çaba sarf etmesi gerekmektedir.

Türkiye'de konut sorunu, barınma hakkı bağlamında önemli ve çözülememiş bir meseledir. Türkiye'nin nüfusunun hızla artması, plansız kentleşme, parçacıl kararla büyüyen kentler ve yönetim anlayışı, kentsel rantın cazibesini kontrol edemeyen kent yönetimleri, ekonomik faktörler, doğal afetler ve göç gibi etkenler, konut sorununu derinleştiren unsurlar arasındadır. Bu durum, barınma hakkının etkin bir şekilde sağlanmasını zorlaştıran birçok probleme neden olmaktadır.

Sürdürülebilirlik ve çevresel etkiler:

Geleceğin yaşanılabilir kentlerinde barınma hakkı, çevresel etkileri azaltacak ve doğal kaynakları koruyacak şekilde ele alınmalıdır. Enerji verimliliği, atık yönetimi ve yeşil alanların korunması gibi faktörler, sürdürülebilir konut politikalarının temelini oluşturmalıdır. Yüksek binaların yoğunluğu, çevreye olan etkileri göz önünde bulundurularak planlanmalı ve yeşil altyapıya yer verilmelidir.

Erişilebilirlik ve kapsayıcılık:

Herkesin barınma hakkına erişebilmesi için kapsayıcı politikalar geliştirilmelidir. Gelir eşitsizliğini azaltacak ve dezavantajlı grupları destekleyecek konut programları oluşturulmalıdır. Engelliler, yaşlılar ve diğer dezavantajlı gruplar için uygun konutlar sağlanmalı ve kent içi ulaşım, altyapı ve hizmetler onların ihtiyaçlarına göre düzenlenmelidir.

*Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölüm Başkanı.

Toplumsal uyum ve katılım:

Geleceğin yaşanılabilir kentlerinde barınma hakkı, toplumsal uyum ve katılımı teşvik eden bir yaklaşımla ele alınmalıdır. Yerel topluluklar, karar alma süreçlerine aktif olarak dahil edilmeli ve kentsel dönüşüm projelerinde söz sahibi olmalıdır. Çeşitli kültürel, sosyal ve ekonomik arka planlara sahip bireylerin, saygıyla, eşit ve adil bir şekilde bir arada yaşayabileceği mekânlar oluşturulmalıdır.

Teknoloji ve dijitalleşme:

Geleceğin yaşanılabilir kentlerinde barınma hakkı, teknolojik gelişmelerden de yararlanarak daha etkin bir şekilde sağlanabilir. Akıllı konutlar, enerji yönetim sistemleri ve dijital platformlar, konutlardaki yaşam kalitesini artırabilir ve kentsel planlamayı iyileştirebilir. Ancak bu teknolojilerin herkes için erişilebilir olması ve gizlilik haklarının korunması da önemlidir.

Barınma hakkı, insan onurunun korunması ve insanca bir yaşam sürdürülmesi için kritik bir gerekliliktir. Ancak birçok toplumda, ev sahipliği krizleri, evsizlik ve ayrımcılık gibi sorunlar bu hakkın gerçekleşmesini engellenmektedir.

Geleceğin yaşanılabilir kentleri için barınma hakkı, sürdürülebilirlik, erişilebilirlik, kapsayıcılık, toplumsal uyum ve teknoloji gibi farklı alanları içeren bütüncül bir yaklaşımla ele alınmalıdır. Kentlerin planlanması ve yönetilmesinde paydaşların aktif katılımıyla, herkes için güvenli, sağlıklı ve uygun koşullarda yaşamayı sağlayacak politikalar geliştirilmelidir. Bu şekilde, gelecek nesiller için daha yaşanılabilir bir dünya inşa edilebilir.

İnsan hakları, modern toplumların temel taşlarından biridir. Bunlar, bireylerin onur ve özgürlüklerini korumayı amaçlayan evrensel ilkelerdir. İnsan haklarından biri olan barınma hakkı, yaşamın her alanında temel bir gerekliliktir. Ancak kentlerdeki hızlı nüfus artışı ve plansız kentleşme gibi faktörler, bu hakkın sağlanmasını zorlaştırmaktadır. Barınma hakkı, insan onurunun korunması ve her bireyin insanca bir yaşam sürmesine olanak tanıyan temel bir gerekliliktir. Barınma, kişinin güvenliği, mahremiyeti, sağlığı ve topluma entegrasyonu açısından kritik öneme sahiptir.

Büyük şehirlerimizde özellikle konut arzı, talebi karşılanmakta yetersiz kalmaktadır. Özellikle kentsel dönüşüm projelerinin açmazları ve yeni konut alanlarının yeterince hızlı geliştirilmemesi ve erişilebilir olmaması, bu sorunu derinleştirmekte ve yetersiz konut arzı sorununun önüne geçilememektedir.

Yüksek enflasyon, işsizlik ve düşük gelir seviyeleri gibi ekonomik faktörler, birçok insanın uygun konutlara erişimini zorlaştırmaktadır. Özellikle düşük gelirli aileler için yeterli standartta ve uygun fiyatlı konutlara erişim sıkıntısı yaşanmakta ve bu sorun giderek çözülemez boyutlara gelmektedir.

Kentlerde plansız şekilde ve çoğu zaman altyapıdan yoksun olarak yapılan gecekondular, insanların sağlıklı ve güvenli bir yaşam sürmelerini engellemektedir. Giderek evrilen ve farklı boyutlar kazanan bu sorun, giderek kentlerin profillerinde nicelik ve nitelik değiştirmekte ve bugünkü sorunların da önemli bir zemini olmaktadır.

Ülkemizin deprem riski yüksek bir bölgede bulunması, doğal afetlere karşı konutların dayanıklılığını ve güvenliğini sağlama ihtiyacını artırmaktadır. Özellikle deprem sonrası konut kayıpları, barınma hakkının ihlal edilmesine neden olmaktadır.

Bütün bu sorunların üstesinden gelmek ve barınma hakkını sağlamak için çeşitli politikalar ve projeler geliştirilmektedir. Kentsel dönüşüm projeleri, sosyal konut programları, kira yardımları gibi önlemler geliştirilmeye çalışılmaktadır. Ancak hâlâ birçok insan uygun konutlara erişimde zorluklar yaşamaktadır; bu konuda yoksulluğun yanı sıra yoksunluk hızla derinleşmektedir.

Son sözleri söylerken, belki değinmemiz gereken en önemli konulardan birisi, gerek merkezî yönetimlerin, gerekse yerel yönetimlerin barınma politikalarındaki, strateji ve uygulamalarındaki yetersizlikleridir. Son yıllarda kentsel dönüşüm, afet odaklı kentsel dönüşüm gibi kavramlarla, özellikle bu hakkı bir araç gibi kullanan yaklaşımlara ne yazık ki oldukça sık rastlamaktayız. Bir yandan afete karşı dirençli kentler, yaşam alanları üretmek bu kutsal hakkın kazanılmasını destekler gibi görünse de, ne yazık ki bireylerin, sonuçta farklı nedenlerle barınma haklarından çoğunlukla yoksun bırakılmasına neden olmaktadır.

Madalyonun bir yüzüne bazen afetleri, bazen dirençli ve çağdaş kentleri, bazen mevzuat hükümlerini koyan politikacılar ve/veya kent yöneticileri barınma hakkını elde edemeyen nüfusu adeta “bir afetle yok olacak konutları mı, yoksa barınmak için konut bulamamayı mı tercih edersiniz?” ikilemine itmektedir. Yeterli bir sosyal konut politikasına kavuşmamış konut politika ve uygulamaları da bu sorunu derinleştiren faktörlerin başında gelmektedir demeye gerek yoktur, sanırım. Ne yerel yönetimlerin ne de merkezî hükümetlerin politikalarında güncel ve moda kavramların dışında derinlemesine bir barınma hakkı yaklaşımına hemen hiç rastlamamaktayız.

Sonuç olarak, kentler geleceğin toplumuna sürdürülebilir, güvenli ve insan onuruna yakışan erişilebilir yaşam çevreleri ve barınma olanakları sunmak zorundadır. Meşruiyetini kanıtlamış, bilimin önderliğinde geliştirilen kent planlama ve bu sistemin devamlılığını sağlayacak planlama yönetim sürecinin kurgulanması ve uygulanabilirliğinin sağlanması, kent yönetimlerinin en başta gelen dayanağı olmalıdır.

BARINMA HAKKININ ÇOK BİLEŞENLİ NİTELİĞİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME VE ÖNERİ

Doç. Dr. Erhan KURTARIR*

Barınma olgusu, kullanım değerinden, değişim değerine ve sembolik değerine kadar insanlık tarihi boyunca değişen anlamı ve niteliği açısından her dönem önemini koruyan konular arasında yer almıştır. Konut şüphesiz kimliğin oluşması ve belirlenmesinde başat role sahip olan önemli bir mekânsal göstergedir. Din veya siyaset de dahil olmak üzere toplumsal açıdan da kimliğimizin katmanlarını oluşturan çoğu kültürel değer de kamusal alana taşınmadan önce “özel” alanlarda ve özellikle evlerde ortaya çıkmıştır. Bu açıdan, kültürel kimliğin önemli bir göstergesi olan “mekân”ın en özgün ve özgür olabilen biçimi de kuşkusuz “ev”dir. Kültür coğrafyası açısından bireylerin ve toplulukların kimlik mekânları olarak tarif edilebilen “konut”un bir ihtiyaç ve daha da önemlisi yaşamsal bir hak alanı olarak tarif edilmesi de bu yüzden çok doğaldır.

Barınma hakkı ve konuta erişim sorunu, geçmişten bugüne önemini yitirmemiş küresel problemler olarak, hem ulusal hem de uluslararası çerçeve metinlerde bazen doğrudan bazen de dolaylı şekilde “hak alanı” olarak tanımlanır. Bu çerçeve metinlerde, devletin görevleri ve bireyin hakları açısından barınma veya konuta erişim konusundaki temel ilkelere ya da taraflara düşen görevlere dair açıklamalara ve tavsiyelere yer verilir. Özellikle Birleşmiş Milletler, Küresel Kent Gündemi Zirvesi olarak 20 yıllık periyotlarla düzenlediği Habitat toplantılarında, 1976’daki ilk toplantısından beri değişmeyen ana problemlerinden birisi olarak bu konu üzerinde düşünmeye ve küresel bir farkındalık yaratmaya çalışılmaktadır (BM-YKG, 2016). Son olarak Quito’da düzenlenen Üçüncü Habitat Toplantısında açıklanan Yeni Kent Gündemi de konuta erişim sorununa yer vermiş ve yeni kentsel birliktelikle kapsayıcılığı teşvik ederken, “kimseyi geride bırakmama” mottosu ile ilkelerini paylaşmıştır. Bu mottunun ortaya koymaya çalıştığı kapsayıcılık ve birlikte yaşam stratejileri erişilebilir konut arzı ve barınma hakkı ile doğrudan ilişkilidir. Çünkü plânlama ilkeleri gereği hiçbir mekânsal plân hazırladığı bölgede yaşayanların sadece bir bölümü için hazırlanmaz, ya da daha doğru bir ifadeyle, kentsel gelişim plânları ayırıcı bir yaklaşımla sadece toplumun belli grupları için hazırlanmamalıdır. Barınma hakkı sorunsalını sadece mülkiyet ekseninde değil, daha geniş bir sosyal hak alanı olarak, kentsel bir bağlam içeri-

sinde ve çok katmanlı bir konu olarak tartışmamız gereklidir.

Günümüzde Türkiye’deki konut ve barınma eksenli tartışmalara bakıldığında ise, barınma hakkının birlikte tartışıldığı temel konular arasında kentsel adalet ve eşitlik, yerel demokrasi ve kentsel hak mücadeleleri ile ilgili araştırmaların önemli bir yer tuttuğu görülür. Sosyal haklara erişimin ve kentsel adaletin tesisinin zayıf olduğu toplumların öne çıkan problemleri arasında adil, eşitlikçi, kapsayıcı konut sunumu sorunsalı olduğu yaygın bilinen bir gerçektir. Bu ülkelerdeki yapısal sorunlar, barınma hakkı sorunsalının konuta erişim mekanizmaları ekseninde, bir hak mücadelesi alanına taşınmasına yol açmaktadır. Türkiye’de inşaat faaliyetlerini ve büyük kentsel projeleri, kalkınma stratejisinin önemli bir unsuru veya göstergesi olarak gören mevcut hakim anlayışın, gayrimenkul eksenli politika ve stratejilerinin yarattığı etki sonucunda, gelir grupları arasındaki fark iyice artmıştır. Piyasanın hakim konut sunumu yaklaşımı ve tercihleri, orta ve dar gelirli kesimin ihtiyacı olan erişilebilir konut ortamından gittikçe uzaklaşılmasına yol açmıştır (Çavuşoğlu 2016, Sönmez 2019). Ülke konut politikasının ve teşvik edici uygulamalarının gayrimenkul piyasasının üretici aktörleri lehine, özellikle inşaat sektörü lehine olacak biçimde yapılması neticesinde, bireyler açısından konuta erişim imkânları, eskisinden daha da zorlaşmıştır. Son dönemde yaşanan ekonomik kriz neticesinde artan inşaat maliyetleri ve düşen satınalma gücü de bu sürece eklenince, artık dar gelirli ve orta gelirli aileler için konuta erişim yaşamsal bir sorun haline almıştır. Hal böyleyken günümüzde konut, barınma gibi temel bir ihtiyacın karşılanabileceği bir hak konusu olmak yerine, ekonomik hareketliliği canlı tutması beklenen bir yatırım aracına dönüşmüş, toplumsal anlamı daha da farklılaşmış ve uluslararası piyasanın kullandığı bir ürüne dönüşmüştür. Çeşitli teşvik edici yasal düzenlemelerle de desteklenen ve küresel pazara sunulan büyük kentsel projelerin lüks ofis ve lüks konut birimleri de mekânsal pazarlama stratejisinin yatırım ve satış ürünlerine dönüşmüş ve gittikçe yerelden uzaklaşmıştır.

Küresel ortak bir sorun olarak yaşanan barınma ve konut sorununun mekânsal yansımalarını şekillendiren ana aktörlerin rollerinin ve denemisi

*Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Uygulamalı Kent Bilimi ve Kentsel İnovasyon Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

çözüm girişimlerinin hatırlanmasında yarar bulunmaktadır. Tıpkı sanayi kentinin ortaya çıkardığı kentsel kriz ortamında olduğu gibi günümüzde de, konut ve barınma ihtiyacı açısından piyasa koşullarının yatırım kaygılarının egemen olduğu ve kamunun hak temelli düzenleyici rolünü kullanmadığı, toplumsal ihtiyacın karşılanmadığı bir dönemi yaşamaktayız. Hâlbuki kentsel kriz ortamından çıkabilmek için geçmişte de kamunun müdahalesine ihtiyaç duyulmuş ve disiplinlerarası bir yaklaşımla konut krizine karşı plânlı bir yaklaşım benimsenmiştir.

Günümüzde Türkiye’de yaşananlardan örnek verilmesi gerekirse, afet riski nedeniyle hızlanan kentsel dönüşüm süreçlerinde yerel sakinler yanlarında güvence sağlayacak bir kamu desteği bulamadan, piyasanın kendilerinden çok daha güçlü ve donanımlı üretici aktörleriyle eşitsiz bir ortamda karşı karşıya kalmakta, temel kentsel haklarını elde etmekten uzak bir “değişim değeri müzakeresine” mecbur bırakılmaktadırlar. Piyasa koşullarında taraflar belirlenirken de mülkiyet eksenli bir yaklaşımla “hak sahibi” olarak sadece mülk sahipleri muhatap alınmakta, geçici kullanıcı olarak görülen “kiracılar” değişim ve dönüşüm süreçlerinin muhatapları bile olamamaktadırlar. Ülkede bir tarafta dar gelirli olan erişilebilir sosyal konut ihtiyacı artarken diğer tarafta da lüks konut arzının artarak devam etmesi, piyasanın yerelden kopmuş bir yapıya evrildiğini gösteren bir diğer gerçektir. Gayrimenkul piyasasının üretici aktörleri, satınalma gücünün günümüzde daha da azalması sebebiyle, yabancı yatırımcılar ve yeni müşteriler için cazip olabilecek konutlar üretmekte ve pazarlamaya çalışmaktadır. Bunda da kısmen başarı sağlanmış gibi gözükmektedir, çünkü doğrudan yabancı yatırımlarda genel bir azalma yaşanırken gayrimenkul hareketliliğinde azalma yaşanmamıştır.

Günümüz çoklu kriz çağında kentsel kriz dönemlerini değerlendirdiğimizde, krizlere karşı dirençli olmayan ve kırılabilirliği yüksek olan kentsel alanlar arasında konut bölgeleri, kamusal alanlar ve kamusal hizmetlere erişimin en kırılabilir alanlar olduğu görülmektedir. Bu hassas konunun kapsamlı biçimde tanımlanması ve barınma hakkı konusunun niteliğinin geniş bir çerçevede tanımlanabilmesi için insan hakları arasında barınma hakkının ve kent hakkının açıkça ifade edilmesi ve düzenleyici ortak metinlere aktarılması gerekmektedir. Bu açıdan, konut ve barınma hakkı alanında çoğu çerçeve metin dolaylı bir tanım yaparken Üçüncü Avrupa Kentsel Şartının (2023) daha kapsamlı biçimde barınma ve konut hakkını ele aldığını görmekteyiz. Hem sorunun çok yönlü tanımını yapabilmek hem de çözüm önerisi geliştirirken

ele alınması gereken öncelikli alanları belirleyebilmek için, barınma hakkı konusunun niteliğini doğrudan ilgilendiren ve etkileyen bu bütüncül yaklaşımı geliştirmeye katkıda bulunmak önemlidir. Bu amaç doğrultusunda, günümüz kentlerinde öne çıkan barınma ve konut sorunsalının bir hak alanı çerçevesini geliştirmek için öncelikli önerilerim aşağıdaki listede bulunabilir.

- Adil Kent Hakkı,
- Erişilebilir Kent Hakkı,
- Kapsayıcı Kent Hakkı,
- Karşılabilir Konuta Erişim Hakkı,
- Sürdürülebilir Kentte Yaşama Hakkı,
- Afete Dirençli ve Güvenli Kentte Yaşama Hakkı,
- Sağlıklı Kentte Yaşama Hakkı
- Kentsel Alanlarda Yeterli İletişim ve Sosyalleşme İmkânlarına Erişebilme Hakkı

Bu maddelerde yer alan ve barınma hakkının niteliği ile ilgili hak alanları listesi daha da geliştirilebilir. Tüm bu öneriler, barınma hakkı konusunu daha operasyonel biçimde ele almamızı sağlayan ve sorunlar karşısında eylemliliğe geçişi teşvik eden bir niteliğe sahiptir. Bu nedenle temel hak alanı olarak görülen konuların çok boyutlu karakterlerini daha iyi tanımlamamıza yardımcı olan ve niteliğini netleştiren böylesi denemelerin disiplinlerarası bir yaklaşımla geliştirilmesi hayati önem taşımaktadır. Bir başka yazıda bu önerilerin içeriğini açabilmek ümidiyle.

KAYNAKLAR

Çavuşoğlu, E. (2016), “İnşaata Dayalı Büyüme Modelinin Yeni-Osmanlıcılıkla Bütünleşerek Ulusal Proje Haline Gelişi-Kadim İdeoloji Korporatizme AKP Mağyacı”, *İnşaat Ya Resulullah*, derleyen: T. Bora, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 77-94.

Sönmez, M. (2019), <https://www.birgun.net/makale/ekonomist-mustafa-sonmez-ekonominin-bu-duruma-gelecegi-acikti-diyor-parayi-insaata-gomersen-ulkeyi-camura-saplarsin-256409>

Boratav, K. (2023), <https://birincigundem.com.tr/korkut-boratav-halkin-buyuk-cogunlugu-agir-bir-toplumsal-bunalimda/>

BM Üçüncü Habitat Toplantısı, Yeni Kentsel Gündem (2016), <https://habitat.csb.gov.tr/yeni-kentsel-gundem-new-urban-agenda-i-5733>

BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (2015), <https://www.kureselamaclar.org/>

Avrupa Kentsel Şartı III (2023), <https://www.tbb.gov.tr/File/ContentFile/401/Avrupa%20Kentsel%20C5%9Eart%C4%B1-III.pdf>

SAĞLIK HAKKIYLA İLGİSİNDE BARINMA HAKKI

Dr. Necdet İPEKYÜZ*

Etik ilkeler olan insan hakları, insanla ilgili bazı gerekleri dile getirirler. Her bir insan tekini kapsayan bu gerekler, insanın değerini tanıma ve koruma istemleri olarak, yani insanları yalnızca insan oldukları için koruma istemleri olarak ortaya çıkar.¹ Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından tanımlanan sağlık hakkı, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 25. maddesinde şu şekilde ifade edilmiştir: “Herkesin, kendisi ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbî bakım hakkı vardır.”

Uluslararası Sağlığı Geliştirme Konferansı başlığı altında, 1986 yılında Ottawa’da toplanan DSÖ, Ottawa Bildirgesini yayınlamak, sağlığın ön koşullarını barınak, eğitim, gıda, gelir, tutarlı bir ekosistem, sürdürülebilir kaynaklar, sosyal adalet ve hakkaniyet olarak belirtmiştir. Bu önkoşullar olmadan sağlık hakkında söz edilemez, çünkü bunlar sağlığa ulaşmak, sağlıklı bir yaşam sürmek için vazgeçilemez önkoşullardır.

DSÖ, 2014 yılında sağlığı ırk, din, dil, politik inanç, ekonomik ve sosyal durum ayırımı gözetmeksizin, doğuştan kazanılan temel hak olarak tanımlamış ve hükümetleri halklarının sağlığından sorumlu tutmuştur. Sağlık hakkı, diğer haklarla birlikte bir bütün oluşturan insan hakları arasında yer alır. Ottawa Bildirgesinde tanımlanan sağlığın temel unsurları, sağlık hakkına bütünlüklü yaklaşım için dikkate alınmalıdır.

Sağlık hakkı, herkesin fiziksel ve ruhsal sağlığını koruma ve geliştirme hakkını kapsar. Barınma hakkı ise, insanların yaşamak için güvenli, sağlıklı ve uygun koşullarda konutlara sahip olma hakkını ifade eder. Yoksulluk, cinsiyet, ırk, yaş, engellilik gibi faktörlere dayalı ayrımcılıkla mücadele, bu hakkın önemli bir parçasıdır. “Sağlığın Sosyal Belirleyicileri” olarak tanımlanan başlıklar, insanların anne karnından başlayan ve ölümüne kadar devam eden gelişiminde önemli bir yeri olan sosyal koşullardır. Ayrıca sağlıktaki eşitsizlikler, yaşama ve çalışma koşullarıyla ilişkilidir. Sağlıktaki eşitsizlik doğal bir durum olarak görülmemelidir. Çünkü önlenemez ve önlenemez olduğu kadar kabul edilemez nitelikte olan toplumsal nedenlerden kaynaklanmaktadır. Uygun ve sağlıklı barınma koşulları, hastalıkların önlenmesinde ve sağlıklı yaşamın sürdürülmesinde kritik bir role sahiptir. Deprem, salgın hastalıklar, sel gibi afetlerde, barınma ve sağlık hakkı daha da önem kazanır ve bu hakların korunması önceliklidir.²

Birleşmiş Milletler Özel Raportörü Leilani Farha, pandemi devam ederken evsiz nüfusun elverişli bir barınma mekânından yoksun olmasının bir anlamda idama denk olduğunu belirtmiş; pandemi koşullarında barınma hakkının sağlık hakkı ve gıda hakkı için temel bir gereklilik olduğunu vurgulayarak, evsizliği temel bir insan hakları ihlali olarak tanımlamıştır.³

Birleşmiş Milletlere göre bir konutun elverişli sayılabilmesi için temiz suya erişiminin olması, pişirme, ısınma, aydınlatma gibi amaçlar için enerjinin sağlanabilmesi, atıkların uzaklaştırılabilmesi, fiziksel güvenliğin sağlanabilmesi, aşırı sıcaklık değişimlerine, nem, rüzgâr ve diğer sağlık tehditlerine karşı korumanın sağlanabilmesi, her birey için yeterli kişisel alanın olması, dezavantajlı ve marjinalize grupların ihtiyaçlarına uygun olması, konumunun sağlık hizmetlerine, çocuk bakım hizmetlerine ve diğer sosyal hizmetlere erişimi mümkün kılması gerekmektedir.

DSÖ, 2018 yılında, barınma hakkı ve sağlık hakkı açısından çok önemli olan *WHO Housing and Health Guidelines* (WHO HHGL/DSÖ Konut ve Sağlık Kılavuzu) adlı bir eser yayımlandı. Bu çalışma, sağlığın sosyal belirleyicilerini ele alma, toplulukları güçlendirme, sağlığa erişimde eşitsizlikle mücadele etme, yerel ve küresel aktörleri uyumlaştırma ve izleme ihtiyacını dikkate alarak hazırlanmış olması ve her şeyi adım adım belirtmesi bakımından, barınma hakkı ve sağlık hakkı açısından gözardı edilmemelidir.

WHO HHGL, üye devletlerin insanların yeterli barınma hakkına ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmelerini sağlamaya katkıda bulunur. Yeterli konut hakkı, uluslararası insan hakları belgelerinde, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesinde yer alan yeterli yaşam standardı hakkının bir bileşeni olarak kabul edilmektedir. Konutun yeterli olabilmesi için şu yedi kriterin karşılanması gerekmektedir: kira güvencesinin, hizmetlerin, malzemelerin, tesislerin ve altyapının mevcudiyeti, satın alınabilirlik, yaşanabilirlik erişilebilirlik, konum ve kültürel yeterlilik.³ Bu rehberde iyileştirmeye yönelik öneriler, bir halk sağlığı önceliği olarak düşünülmelidir. Kılavuzdaki ilkelerin uygulanması ve kurumlar arasında işbirliği yapılması için siyasî irade ve koordinasyon gerektirmektedir. Bunun için merkezî ve

* Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Üyesi.

¹ Kuçuradi, İ. (2016), *İnsan Haklarının Felsefi Temelleri*, yayına hazırlayan: İoanna Kuçuradi, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, dördüncü baskı.

² Toplum ve Hekim Dergisi, Eylül-Ekim 2021, cilt: 37, sayı: 5, sayfa: 377-390.

³ WHO Housing and Health Guidelines, 2018, https://www.who.int/whr/2008/whr08_pr.pdf.

yerel yönetimlerin, kamu kurumlarının, sağlık kurumlarının, sivil toplum kuruluşlarının, uluslararası kalkınma ve finans kuruluşlarının desteği önemlidir. Konutlar, insanları bir dizi sağlık riskine maruz bırakabilir. DSÖ Konut ve Sağlık Kılavuzunda tartışıldığı üzere, yapısal olarak yetersiz konutlar, insanların kayma veya düşme ve yaralanma riskini artırmaktadır. Evlerine erişimin zayıf olması, engelli ve yaşlı insanları yaralanma, stres ve izolasyon riskiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Bazen satın alınabilirlik sorunları veya zayıf kira güvencesi nedeniyle güvensiz olan konutlar stres yaratır. Isıtılması zor veya pahalı olan konutlar, solunum ve kardiyovasküler sonuçların kötü olmasına yol açarken, yüksek iç ortam sıcaklıkları ısıya bağlı hastalıklara neden olabilir ve kardiyovasküler ölümleri artırabilir. İç mekân hava kirliliği, bulaşıcı olmayan çok çeşitli hastalıklara yol açabilir; solunum ve kardiyovasküler sağlığa zarar verir ve astım gibi alerjik ve tahriş edici reaksiyonları tetikleyebilir. Kalabalık konutlar bulaşıcı hastalıklara maruz kalma riskini artırır. Yetersiz su temini ve sanitasyon tesisleri, gıda güvenliğini ve kişisel hijyeni etkilemekte ve dolayısıyla bulaşıcı hastalıkların gelişmesine yol açmaktadır.⁴

Sağlığın temel belirleyicilerinden olan barınma koşullarının kötü olması, sosyal ve çevresel eşitsizliği artırdığı gibi, sağlıktaki eşitsizliğe neden olan mekanizmalardan biridir ve yaşam kalitesini ve refahı etkiler. Barınma koşullarına bağlı maruziyetler ve sağlık riskleri, insanların evde geçirdikleri zamanın büyüklüğü nedeniyle kritik öneme sahiptir. Çocuklar, yaşlılar, engelliler, kronik hastalığı olanlar zamanlarının çoğunu evde geçirirler ve bu nedenle barınmadan kaynaklanan sağlık risklerine daha açık olurlar.

DSÖ'nün sağlıklı konutlara yaklaşımı şöyledir: sağlıklı konut fiziksel, zihinsel ve sosyal açıdan tam bir iyilik halini destekleyen barınaktır. Sağlıklı konut, aidiyet duygusu, güvenlik ve mahremiyet de dahil olmak üzere bir yuva hissi sağlar. Sağlıklı konut aynı zamanda konutun fiziksel yapısının sağlam olması, hava koşullarından ve aşırı nemden korunmayı sağlaması, rahat bir sıcaklık, yeterli temizlik ve aydınlatma, yeterli alan, güvenli yakıt veya elektrik bağlantısı ve kirleticilerden, yaralanma tehlikelerinden, küf ve haşerelerden korunmayı kolaylaştırması da dâhil olmak üzere fiziksel sağlığı ne ölçüde sağladığını ifade eder. Konutun sağlıklı olup olmadığı, duvarlarının dışındaki faktörlere de bağlıdır. Son olarak, sağlıklı konut, konutun yakın çevresine ve bu çevrenin hizmetlere, yeşil alana, aktif ve toplu taşıma seçeneklerine ne ölçüde erişim sağladığına,

atıklardan, kirlilikten ve ister doğal ister insan kaynaklı olsun, afetlerin etkilerinden ne ölçüde korunduğuna bağlıdır.⁵

Konutu yalnızca ev olarak değil de aynı zamanda barınma ihtiyacını karşılayan mekânlar olarak kabul ettiğimizde engelliler, bakıma muhtaç insanlar, evsizler, göçmenler gibi dezavantajlı grupların da barınma hakkı ve sağlık hakkı gündeme gelmelidir. Barınmanın olmayışı ya da yetersiz barınma, sağlığı olumsuz etkilediği gibi insan onuruna/değerine zarar vermekte ve yaşamını tehdit etmektedir. Barınmanın ilk çağrıştırdığı “konut” dört duvar ve bir çatıdan ibaret değildir. İnsan onuruna yakışır bir yaşam sürmeyi mümkün kılacak şekilde konutlar planlanmalı, tasarlanmalı ve yapılmalıdır. Uygun ve sağlıklı konut koşulları, hastalıkların önlenmesinde ve sağlıklı bir yaşamın sürdürülmesinde kritik bir role sahiptir. Evsizlik veya uygun olmayan barınma koşulları, sadece fiziksel sağlık sorunlarına değil, aynı zamanda ruhsal sağlık sorunlarına da yol açmakta ve sağlık hakkının ihlaline neden olmaktadır.

Sağlık ve barınma hakkı günümüzde finansallaşarak, ödenebilirliğe hapsedilmiş durumdadır. Sağlığın ve barınmanın finansallaşmasının sağlık açısından eşitsizlik yaratan sonuçları, doğumdan başlayarak yaşam boyu sürmektedir. Sağlık hakkı bireysel değil, toplumsal bir bağlam içinde ele alınmalıdır. Sağlık, ticarî bir mantıkla ele alınmamalıdır; böyle ele alındığı zaman, temel bir insan hakkı olmaktan çıkar, parası olanın, ancak parası kadar satın alabildiği bir metaya dönüşür. Aslında sağlık ve barınma hakkı ödenebilirlikten çok daha fazlasını ifade ediyor. Barınma, bir meta olarak değil, Ottawa Bildirgesinde vurgulandığı gibi, sağlığın temel koşulu ve bir insan hakkı olarak ele alınmalıdır. Barınma hakkını tapu sahibi olmaya bağlayan anlayışın yerine, tapusu olmayanın, kira ödeyecek durumda olmayanın barınma hakkından söz etmek gerekir.

Elverişli yaşam koşullarına sahip olma ve sağlık hakkı gibi haklarla ayrılmaz bir bütünlük içinde bulunan elverişli bir konut hakkının herkesin hakkı olduğu düşüncesi evsizliğin önlenmesinin temel prensibini oluşturmaktadır. Bu düşünceden hareketle barınma yoksunluğunun şiddetli sağlık etkilerinin de önüne geçilebilir, yani barınma yoksunluğu önenebilir bir sağlık sorunudur.⁶ İnsanlık onuruna yakışan bir yaşam sürmek için sağlığın bir hak olduğunu ve sağlığın sosyal belirleyicilerinden olan sağlıklı barınaklara erişimin de bir hak olduğu fikrini yaygınlaştırmamız gerekir.

⁴ A.g.e.

⁵ Toplum ve Hekim Dergisi, Eylül-Ekim 2021, cilt: 37, sayı: 5, sayfa: 377-390.

⁶ A.g.e.

Prof. Dr. Ruşen Keleş

“YOKSUL VE DAR GELİRLİ KİTLELERE ÖNCELİK TANIMAK GEREK”

Dur durak bilmeksizin inşa edilen onca konuta rağmen, dünya üzerinde bir milyara yakın insanın başını sokacak bir evi yok. Oysa barınma hakkı, temel insan haklarından biri. Ankara Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ruşen Keleş, bu sorunun temelindeki asıl nedenin gelir dağılımındaki dengesizlik, ödeme gücü ve yoksulluk olduğuna dikkat çekiyor. İnsanların insanca yaşayabilecekleri yaşam ortamlarının oluşturulmasında başrolü oynayan mimar, mühendis ve kent plancılarının görevlerinin gereğini hakıyla yerine getirmeleri gerektiğini söyleyen Prof. Dr. Ruşen Keleş ile temel insan haklarından biri olan barınma hakkını ve barınma sorununu konuştuk.

SÖYLEŞİ: *Elif N. Hamidi*

Bugün dünyada bir milyara yakın insan ya evsiz ya da yetersiz barınma koşulları içerisinde sürdürüyor hayatını. Gelir dağılımındaki dengesizlik ve ödeme gücü giderek artarken temel haklardan biri olan barınmayla ilgili sorunlar nasıl çözülebilir?

Dünyada bir milyara yakın insanın evsiz ya da yeterli olmayan barınma koşulları içinde yaşamakta olduğunu biliyoruz. Bu gerçeğe, hem 1976’da Vancouver’da, hem 1996’da İstanbul’da, hem de 2016’da Quito’da (Ecuador) Birleşmiş Milletlerce düzenlenen HABITAT I, II ve III (İnsan Yerleşimleri) toplantılarının hepsinde önemle dikkat çekilmiştir. Sorunun temelindeki asıl nedenlerin gelir dağılımındaki dengesizlik ve ödeme güçlüğü olduğu bilinmekle birlikte, 2016 Quito toplantısında, sorunun özellikle yoksulluktan kaynaklandığı, çözümün de bir bütün olarak, yoksulluğun yeryüzünden tümüyle kaldırılmasında olduğu önemle vurgulanmıştır. Bu nedenle de, gelişmiş olsun, az gelişmiş olsun, bütün ülkelere, yoksulluğun ortadan kaldırılması gibi bir sorumluluk düşmektedir. Kuşkusuz bu durum, nihaî hedefe ulaşmıncaya değin, başka adımların atılması konusunda devletlere başka sorumluluklar düşmediği anlamına gelmez. Ulusal çapta bir konut politikasına sahip olmak, bu çerçevede yoksul ve dar gelirli kitlelere öncelik tanımak, konut kredisi de dahil politika uygulama araçlarını bu yönde geliştirmek, kıt bir kaynak olan arsa ve araziye rant özlemlerine feda etmekten kurtarmak gibi önlemler bu adımların başında yer almalıdır.

Barınma temel insan haklarından biri ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 25. maddesinde (fıkra 1) “Herkesin, kendisinin ve ailesinin sağlığı ve iyi yaşamaları için yeterli yaşama standartlarına hakkı

vardır; bu hak, beslenme, giyim, konut, tıbbî bakım ile gerekli toplumsal hizmetleri ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ya da kendi denetiminin dışındaki koşullardan kaynaklanan başka geçimini sağlayamama durumlarında güvenlik hakkını da kapsar” deniyor. Bunun sadece kâğıt üstünde kalmaması için kimlere, ne görevler düşüyor?

Sizin de belirttiğiniz gibi, İnsan Hakları Evrensel Bildirisinin 25. maddesinde (fıkra 1), konutun (barınmanın) temel insan haklarına eklenmesinin üzerinden (1948), 80 yıla yakın bir süre geçmiş bulunuyor. “Yumuşak yasa/soft law” niteliğinde olan bu belgede, barınma hakkı da dahil, yer alan kuralların, Birleşmiş Milletler Örgütüne üye devletler için hukuken bağlayıcı duruma gelebilmesi amacıyla, 1966 yılında, Birleşmiş Milletlerin yetkili organlarınca, Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi kabul edilerek üye devletlerin onayına sunulmuştur. 150’den fazla devletin onaylayarak taraf olduğu bu Sözleşmeyi, Türkiye aradan 37 yıl geçtikten sonra, 2003 yılında onaylamıştır. Kuşkusuz, hukuken bağlayıcı bir Sözleşmeye taraf olmak başka, onu uygulamada etkili kılmak başkadır.

Barınma hakkının da içinde yer aldığı söz konusu sözleşme, Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Sözleşmeden farklı olarak, uygulama açısından esnek birtakım koşullara bağlıdır. Medenî ve Siyasî Haklara İlişkin Sözleşmede yer alan hakların yurttaşlara derhal (immediately) sağlanması zorunlu olduğu halde, aralarında konut hakkının da yer aldığı haklar demetinin sağlanmasında esneklik sağlayan şu kurallara yer verilmiştir: Bu hakkı, devletler a) Kendi başlarına ya da uluslararası yardım ve işbirliğinden yararlanarak, b) Ellerindeki kaynakları olabildiğince kullanarak, c) Her olanaktan yararlanarak, d) Adım adım (yavaş yavaş, tedricen) (gradually) yerine getirebileceklerdir (M. 2, fıkra: 2). Hiç kuşku yok ki, herkesi barınma hakkından yararlandırmak yükümlülüğü altında olan devletler, bu türlü esneklik sağlayıcı kurallardan da yararlanarak gözlerini gerçeklere kapayabilmektedirler. Türkiye bu durumun istisnası değildir.

“Konut” ve “ev” arasında bir fark var: barınma hakkıyla ve insan onuru ile ilgisinde bu ikisi arasındaki farktan bahsedebilir misiniz?

“Evsiz barksız” olmakla “konutsuz” olmanın aynı anlama gelmediği Birleşmiş Milletler Örgütünün yayınlarında dile getirilmektedir. “Ev” çok daha geniş ve zengin bir kavramdır. “Ev” kavramı içinde rahatlık, huzur, kimlik, mahremiyet, güvenlik ve aidiyet

gibi özellikler de saklıdır. “Ev” insanların başkalarıyla anlamlı toplumsal ilişkiler kurup geliştirebileceği bir mekândır. “Evlenme” teriminin geniş anlamlı bir sözcük olması da herhalde buradan kaynaklanıyor olsa gerektir. Ev denilen alanın biçimlenmesinde fiziksel koşulların çok ötesinde kültürel etmenler de rol oynar.

Barınma gereksinimi, insan onuruna yaraşır bir şekilde nasıl karşılanır; bir başka deyişle insan onuruna yaraşır bir barınma nasıl olmalı, neleri kapsamal?

İnsan onuruna yaraşır bir biçimde karşılanmakta olan konut hakkının ne gibi ön koşulları olduğu düşünülürken, kuşku yok ki, akla ilk gelen, anne babanın, çocukların ve hane halkının öteki üyelerinin, fiziksel anlamda başlarını sokacakları, yağmurdan, rüzgârdan, fırtınadan ve benzeri tehlikelerden kendilerini koruyabilecek ve hepsini yaşamda tutabilecek bir barınak akla gelir. Ancak bunun gerekli olmakla birlikte yeterli olmadığı söylenebilir. “Habitat Gündemi” başlıklı belgede de belirtildiği üzere, yeterli bir yaşam düzeyinin ayrılmaz özellikleri olan beslenme, giyinme, yeterli ve temiz içme ve kullanma suyu, eğitim, sağlık ve istihdam koşulları da dahil, uluslararası belgelerde yer alan benzeri koşullara erişmenin de insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyinin ayrılmaz nitelikleri olduğu kuşkusuzdur.

TOKİ konut sahibi olamayan dar gelirli ya da yoksul insanların barınma sorununa çare bulması gereken kurumlardan biri. Uygulamada bunu hayata geçirebildi mi sizce? Artan kiralara ve ev fiyatları karşısında, insan haklarıyla ilgisinde TOKİ’ye ve devlete düşen görevler nelerdir?

1980’li yılların başlarında kurulmuş olan TOKİ’nin, sözünü etmiş olduğunuz, dar gelirli ve yoksul ailelerin barınma sorununa çare bulma görevini yerine getirebilmiş olduğunu söylemek kanımca olanaksızdır. TOKİ kendisine düşen görevi bizzat inşa ettiği ya da toplu konut firmalarına yaptırdığı konutlara, dar ve orta gelirli ailelerin, yani yoksulların gereksinimlerini yönlendirmek olduğu halde, amacından sapmış bir devlet kurumudur. Sosyal konut özelliklerinin ve dolayısıyla yoksul ailelerin ödeme güçlerinin üstüne çıkan kiralara ve satış fiyatlarıyla bir sosyal konut politikasını uygulamaya olanak yoktur. Fiilî durum kadar, 1982 Anayasasının konut hakkıyla ilgili 57. maddesinin, 1961 Anayasasındaki kuraldan farklı olarak, devletin görevinin kapsamını “yoksul ve dar gelirli” ailelerle sınırlandırmaktan vazgeçmiş olması da TOKİ’yi bir bakıma hukuksal olarak kendisini savunabilir duruma sokmuştur.

Evsizlik, mutlak evsizlik ve göreceli evsizlik olarak

ikiye ayrılıyor, ama her ikisi de insan onuruna yaraşmıyor. Bir konuttan ya da bir evin herhangi bir bölümünden yararlanma olanağından yoksun olma durumuna mutlak evsizlik deniliyor. İnsan haklarıyla ilgisinde bu evsizlik olgusundan ve evsizliğin yol açtığı diğer hak ihlallerinden bahsedebilir misiniz?

Mutlak evsizliğin ortadan kaldırılmasına yardımcı olmak üzere devletten yapması beklenenler vardır. Birleşmiş Milletler Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Komisyonunca da belirlenmiş olan bu görevler şöyle özetlenebilir: a) Devlet elindeki bütün olanakları kullanarak herkesin sağlık, güvenlik ve esenliği için yeterli bir konuta kavuşabilmesini gerçekleştirmeye çalışmak, b) Konutu olmayanlara, yetersiz barınma koşulları içinde bulunanlara ya da konut hakkıyla ilgili olanaklara erişme olanağından yoksun bulunanlara, bu kaynaklara ulaşabilmeleri için istemde ya da şikâyetle bulunma olanağı sağlamak, c) Doğrudan doğruya sorumluluk üstlenerek, barınma hakkını oluşturan öğelerden her birinin siyasal belgelerde ya da yasalarda yer alıp tanınması için önlem almak.

Aynı Komisyon, gerçekleştirilmesi amaçlanan konut hakkının şu öğeleri kapsamaması gereğine yer vermiştir: a) Barınma güvenliği sağlanmalı, kimse konuttan zorla çıkartılamamalıdır, b) Konutla birlikte, birey, kent hizmetlerinden, altyapı olanaklarından ve yapı gereçlerinden yararlanabilmelidirler, c) Konut sunumu (arzi) ailelerin ödeme güçlerinin sınırları içinde kalmalıdır, d) Konut, soğuğa, sıcağa, rüzgâra, yağmura, fırtınaya karşı korunan, yaşanabilir bir yaşam ortamı sağlamalıdır, e) Toplumun yoksul kesimleri de konut finansmanı ile ilgili malî kaynaklara ulaşabilmelidir, f) Konutun bulunduğu yer, içindeki insanların çalışabilmesine, sağlık ve eğitim gibi hizmet ve kolaylıklara erişebilmesine elverişli olmalıdır, g) Konut ve barınma koşulları kültürel kimliğin, çeşitliliğin korunup geliştirilmesine olanak vermelidir.

Bir mimar/mühendis, insanların insanca yaşayabileceği ev, okul, hastane ve bu gibi mekânları tasarlamak ve inşa etmekle sorumludur. Ancak gerçeklik böyle değil. Üniversitelerde mühendisleri/mimarları/şehir plancılarını böyle bir sorumluluk bilinciyle, etik bilgiyle yetiştirecek bir ders var mı acaba?

İnsanların insanca yaşayabilecekleri yaşam ortamlarının oluşturulmasında başrolü oynayan mimar, mühendis ve kent plancılarının bu görevlerinin gereğini hakkıyla yerine getirmekte olduklarını söylemeye maalesef olanak yok. Meslek ilkeleri doğrultusunda hareket etmek yerine, türlü çıkar çevrelerine rant dağıtmak amacıyla olan siyaset ve yönetim kadrolarının buyruğu altına girerek meslek etiği kurallarının dışına çıkan tek-

nisyen sayısı o kadar çok ki. En büyük yanlış adımların imar plânı değişiklikleriyle atıldığını gösteren sayısız örnek var. Falih Rıfki Atay da, *Çankaya* adlı kitabında, “Nerede bir imar plânı değişikliği görürseniz, orada bir yolsuzluk olacağına önceden hükmetmeniz yanlış olmaz” diye yazmıştı. Nitekim Atatürk Orman Çiftliğinin beton yığınının çevrilmesi, tarihi Kızılay ve İller Bankası binalarının yıkılması ve benzeri yanlış adımların atılmasında plân değişiklikleri kadar, etik kurallardan uzaklaşan mimar, mühendis ve kent plâncılarının da yadsınamaz etik sorumlulukları vardır. Ama Anayasanın 35. maddesinin çizdiği çerçeve içinde, özellikle Mimarlar Odasının ve kimi başka odaların ülke sorunlarına sahip çıkma ve çözüm arama konusundaki yıllardır süren duyarlı çalışmalarını görmemek de haksızlık olur.

İnsanların tavır ve davranışları bağlamında neyin doğru, neyin yanlış olduğunu belirlemede yeterli olmayan din kurallarının yerini tarihsel gelişim süreci içinde hukuk kuralları almış, onların da yeterli olmadığı anlaşılınca hukuk kurallarının eksikliklerinin ahlâk (etik) kuralları yoluyla giderilmesi yolu seçilmiştir. Ama yine de din, hukuk ve ahlâk kuralları arasında geniş ölçüde bir amaç birliği, etkilenme ve örtüşme olduğu gerçeği, gözden uzak tutulmamalıdır.

Etik kurallar kişisel, küresel ve meslekî etik kurallar olarak kategorilere ayrılmaktadır. Yansızlık, saydamlık, dengeli davranış, gizliliğe uymak, görevini özenle yerine getirmek, meslekî sorumluluk taşımak ve özellikle olası çıkar çatışmalarının uzağında kalmak meslek etiğinin başlıca kurallarıdır.

Hemen her mesleğin meslek etikleri var: mühendisler/mimarlar/şehir plâncıları için de meslek etik ilkeleri var mı? Meslek etikleri, mühendislerin/mimarların/şehir plâncılarının insan hakları sorunlarını görmesini sağlıyor mu sizce?

Ülkemizde geç de olsa 2004’te Kamu Görevlileri Etik Kurulu oluşturulmasına ilişkin bir yasa (5176) çıkarılmış ve ardından da ilgili yönetmelik uygulamaya sokulmuştur. Hem Mimarlar Odası, hem de Şehir Plâncıları Odası Genel Kurulu toplantılarında, “Meslekî Davranış Kuralları Yönetmeliği” ve “Etik Kurallar Yönetmeliği” kabul edilmiştir. Benimseedikleri etik kurallar, az önce sıraladığım meslek etiği kurallarıyla tamamen örtüşmektedir. Aralarında, özellikle halka hizmet, plânlama sürecinin doğru yönetilmesi, topluma ve mesleğe saygı, yansızlık, bilimsel temele dayalı olma, risklerin ve belirsizliklerin giderilmesi, katılım, kamu yararı, kamusal kaynakların korunması gibileri dikkat çekmektedir. Ama hiç kuşku yok ki, sorun, kural koymak kadar, o kuralları yaşama geçirebilmekte ve gerekli durumda yaptırım

uygulayabilmektedir. İnsan haklarına saygının gereği, meslek mensuplarının bu kurallara titizlikle sahip çıkmalarıdır.

6 Şubat 2023 depreminin üzerinden bir yıldan fazla zaman geçti, ancak deprem bölgelerinde barınma sorunu bugün hâlâ devam ediyor. Bu depremden sonra yaşananlardan, barınma hakkı bağlamında çıkarılması gereken dersler nelerdir?

11 ilimizi derinden etkileyen 6 Şubat 2023 depreminin de açıkça gösterdiği gibi, ülkemizde, doğal afetleri “doğal” olmaktan çıkarıp “insan elinden çıkmış afet” durumuna getiren çok sayıda neden vardır. Konuya salt barınma hakkı ve konut açısından bakmak eksik ve yanlış bir yaklaşım olur. Konunun kuşkusuz bir yapı kalitesi, yapı sağlamlığı ve yapı denetimsizliği boyutu vardır. Yapı malzemesi, teknik hesapların doğruluğu, farklı bölgeler için farklı standartlar aranması gereği, mimarî proje yanlışlıklarının yol açtığı risklerin önemi yadsınamaz. Ama can ve mal güvenliği açısından önem taşıyan başka etmenler de var. Kentleşmenin niteliği, biçimi, özellikleri, yapı ve nüfus yoğunluğu, kent imar plânlarının yapılmasında depreme dayanıklılık, kaçak yapılara “imar affı” ve “imar barışı” gibi aflar altında hoşgörü gösterilmesi, dere yataklarındaki yapılara yapı izni verilmesi yanlışlardan ve tutarsızlıklardan yalnız birkaçıdır.

Depremden sonra yaşananların açıkça gösterdiği gibi, Türkiye, başta imar afları ve plânsızlık olmak üzere, kamu yönetiminin her kademesinde acil durumlarda derhal harekete geçebilecek bir olgunluğa erişebilmiş olmaktan uzaktır. Olağanüstü durumlarda “toplanma alanı” olarak kullanılması öngörülmüş olan alanların bile rant yaratma ve paylaşırma gibi amaçlarla yapılaşmaya açılmış olması can ve mal kayıplarının önemli boyutlara ulaşmasına yol açmıştır. Oysa yılların deneyimlerinin ışığı altında, depremlerden önce, deprem sırasında ve depremden sonra neler yapılması gerektiği konusunda her türlü düşünsel birikime sahip bulunan Türkiye’de çok açık olarak görülmüştür ki, yaşanan son felaketin ekonomik, toplumsal ve psikolojik maliyetinin bu denli yüksek olmasının asıl sorumluluğu yönetim zafiyetine bağlanmak zorundadır.

Fiziğin yasalarına bağlı olarak meydana geldiğini göz ardı ederek, doğal afeti “kader” olarak niteleyenler ve ona “Tanrı’nın günahkâr kullarına verdiği bir ceza” gözüyle bakanlar vardır. 21. yüzyıl insanına yakışmayan bu tür değerlendirmeleri yapanların yaklaşımları doğru olsaydı, tıpkı yağmur duasına çıkan zavallıların yollara dökülmesinde olduğu gibi, insanlığı yıkımdan kurtarmanın çaresi bulunabilirdi. Ama durum hiç de öyle değildir.

BARINMA HAKKI VE “TÜCCARLIĞI”

Esra Nur ERŞAHİN SOLTEKİN, MS*

“Yasalara uygun yapılan kötülükler, yasalara aykırı yapılan kötülüklerden daha çok” diyor Antigone, Kemal Demirel’in kaleme aldığı oyunda.¹ Bakışını realiteye çeviren bir “kişi”² ise, bu tür “hukuk içi-etik dışı” örneklerin binbir türüne rastgelebiliyor.

Bir deprem sırasında ilk çökecek yerlerden kabul edilen balkonların, 1.5 metreye kadar ‘konsol’/‘çıkma’ olarak tasarlanabileceğine ilişkin madde her ne kadar *Plânlı Alanlar İmar Yönetmeliği*nde yer alsada,³ bu durum ‘yumuşak kat’ oluşmasına önyak olduğu için, yaşanan depremlerden sonra pekçok binanın zemin katlarının çöktüğü ve o sırada binadan kaçmak üzere giriş kapısına yönelen insanları yuttuğu görülüyor.⁴ Böyle olaylara “kurban gitmek” istemeyenler ise, kiralayacakları ya da satın alacakları bir daire ararken, eğimli bir arsa üzerine bitişik nizamda inşa edilmiş binaların “birbirlerine destek olduklarını” söyleyerek depreme karşı daha dayanıklı durumda olduklarını belirtenler –ya da böyle bir durum uyduranlar– karşısında,⁵ kendilerine deneyime dayalı bazı ölçütler belirlemek zorunda kalıyor. Bunlardan en dikkat çeken, o binada, binayı yaptıran kişinin –binanın müteahhidinin (yüklenicisinin) ya da toprak sahibinin– oturup oturmaması oluyor. Çünkü varsayılıyor ki, bir kişi en azından kendi canını hiçe saymaz ve kendisinin de yaşayacağı bir yeri yaptırırken “malzemedemeden çalmaz”.

Bir müteahhidin, yaptırdığı binada kendisi ya da herhangi bir yakını/tanıdığı yaşamayacağı için usulsüzlük yapmaktan çekinmediği durumlarda, sözkonusu kişinin gözünde o bina yalnızca bir araç, onun yatırım aracı, sermayesini katlamasının bir aracı oluyor. Hal böyle olunca, “kişilerin yüzlerinin silinmesi”⁶ olgusuyla karşı karşıya kalınıyor: Beşiğinde uyuyan bir bebek, kardeşiyle oynayan bir çocuk ya da ders çalışan bir genç, yoksayılıyor; onların yaşayacağı konut –başka bir ifadeyle, herbirinin barınma hakkı–, cebine daha

fazla para girmesini amaçlayan tarafların pazarlık masasına seriliyor ve bir tür ticaret başlıyor.⁷ Bu amaçla eylemde bulunulduğunda ise müteahhlik, insanların “barınma hakkının tüccarlığı” olmaktan öteye gidemiyor. Dahası bu “tüccar”ların, yaptırdıkları binalarda ‘şantiye şefi’ olarak görevlendirilecek mimarların imzalarını satın almaya çalıştıkları; en acısı da, bir mimarın –mimarlığın ne olduğunu ve mimar olarak sorumluluğunu bilmeyen bir mimarın– bunu kabul ettiği ve hiç denetlemediği bir binanın “usulüne uygun yapıldığı”nın altına imzasını attığı görülüyor.

Oysa sosyal adaletsizliğin kol gezdiği bir çağda, kendileri bir bina yaptıramayacak insanlar için böyle bir misyonu “yüklenmek”, önemli bir iştir ve beraberinde ağır bir sorumluluk getirir. Çünkü bir binanın herşeyden önce “yaşama yer açması”,⁸ kişilerin insansal olanaklarının gelişiminin önkoşulu olan insan haklarının korunmasına elverişli olması gerekir ki, Saint-Exupéry’nin vurguladığı gibi, insanların herbirindeki Mozartlar öldürülmesin.⁹

Barınma hakkı bunu mümkün kılacak şekilde korunmak istendiğinde, “ev kavramının taşıdığı güvenlik, rahatlık, huzur, aidiyet gibi özellikler” dikkate alınmalı, ‘evsizlik’ durumu, bir konuta “sürekli” sahip olunmasından öte, aynı zamanda bu konutun “yeterli” de olmasıyla giderilmeli;¹⁰ sözgelimi İstanbul’da sıkça karşılaşıldığı gibi, içeride yaşayan kişinin, dairesinin penceresinden sokağa baktığında, sadece “yürüyen bacaklar” gördüğü türden –‘kot’ta yer alan– daireler “ev” olarak anılmamalıdır.

Bütün bunlara rağmen, her fırsatta “daha yapacak çok iş var” diyen Kuçuradı gibi, dünyanın cennet olmayacağını bile bile, fakat “ya tutarsa” diye göle maya çalan Nasreddin Hocanın taşıdığı umutla, kişilere etik ve insan hakları bilgisini kazandırmak için çabalamaktan başka bir yol görünmüyor.

* İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalı Çevre Kontrolü ve Yapı Teknolojileri Yüksek Lisans Programı mezunu ve T.C. Maltepe Üniversitesi Felsefe Tezli Yüksek Lisans öğrencisi.

¹ Kemal Demirel, *Antigone*, Yankı Yayınları, İstanbul, 1966, s. 69.

² Nasıl bir kişi? Bkz: İoanna Kuçuradı, “Kişi”, *Çağın Olayları Arasında*, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara, 2016, 5. baskı, s. 5-7.

³ Bkz: 3.7.2017 tarihli ve 30113 sayılı *Resmî Gazete*’de yayımlanan yönetmeliğin ‘çıkımlar’ a ilişkin 41. maddesi.

⁴ Bu durum, meslek normlarına uymamanın bile insan haklarını korumaya yetemeyeceğinin apaçık bir örneğidir.

⁵ Sözkonusu olayda, binaların çocukların oyun oynadıkları legolar gibi yeşil olduklarını sanan bir emlakçının sözlerinin aksine, böyle bir arsa üzerindeki iki binadan birinin tuğla duvarı ile diğerinin betonarme kolonunun-kirişinin aynı hizaya denk gelmesi ve bu bina elemanlarının ‘yük taşıma kapasiteleri’nin farklı olması nedeniyle, birbirlerine destek olmak bir yana, birinin diğerini ‘delme’ özelliği taşıdığı söylenebilir.

⁶ Bkz: İoanna Kuçuradı, “Silinmiş Yüzler Karşısında”, *Çağın Olayları Arasında*, s. 11-18.

⁷ Deprem, yangın, sel gibi doğal afetler ya da Türkiye’de sıkça karşılaşılan ‘kolon kesme’ olayları sonucu yıkılan ve mezara dönen binalar sözkonusu olduğunda, ticareti yapılan hak “yaşama hakkı” oluyor.

⁸ Cengiz Yetken, *Klasik Müzik İstikla Çalınmaz. Louis Kahn Stüdyo ve Atölyesinde Birlikte Üretmek*, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 2020, s. 24.

⁹ Antoine de Saint-Exupéry, *İnsanların Dünyası*, çev. Sibel Kuşca Güngörmed, Timaş Yayınları, İstanbul, 2018, s. 156.

¹⁰ Ruşen Keleş, “İnsan Hakkı Olarak Konut”, *Konut Sempozyumu*, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi Yayınları, İstanbul, 2011, s. 24.

MERKEZ'DEN...

Merkez Müdürüne üç ödül

Maltepe Belediyesinin yayın organı olan *İstasyon Dergisi*, 14 Ocak 2024 tarihinde üçüncü yılını bir törenle kutladı. “Yüzyılın Aydınlik Yüzleri” adı altında düzenlenen gecede, Merkez Müdürümüz İoanna Kuçuradi de ödüle layık görüldü. 30 Ocak 2024 tarihinde, İstanbul Rotary Kulübünün “Meslekte Hizmet Ödülü” Kuçuradi'ye verildi. 9 Mart 2024 tarihinde, Üsküdar Üniversitesi ÜSÇÖZÜM (Çözüm Odaklı Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi), TÜMBİFED (Tüm Bürokratlar ve İş İnsanları Federasyonu) ve TÜMBİKON (Tüm Bürokratlar ve İş İnsanları Konferderasyonu) iş birliğiyle düzenlenen törende Kuçuradi'ye “Zirvedeki Kadınlar” ödülü verildi.

Gökçe Çobansoy Hızel, UNESCO'nun Women 4 Ethical AI Platformuna üye seçildi

İnsan Hakları Anabilim Dalımızın Yüksek Lisans Programı mezunlarından Gökçe Çobansoy Hızel, UNESCO'nun Women 4 Ethical AI (W4E-AI) Platformuna üye seçilmiştir. Bu Platformun amacı, UNESCO'nun Yapay Zekâ Etiğine İlişkin Tavsiye Kararının uygulanmasını gerçekleştirmek ve yapay zekânın planlanmasında, kullanılmasında ve yayılmasında güvenilir, toplumsal cinsiyete dostça bakan, kapsayıcı yapay zekâ sistemlerinin geliştirilmesini teşvik etmektir.

TÜRKİYE'DEN...

“Çağımızı Anlamaya Çalışırken”

29-30 Mayıs 2024 tarihlerinde, “Çağımızı Anlamaya Çalışırken” başlıklı çevrimiçi bir toplantı gerçekleştirilecek. “Çağımızda Felsefe'nin Gücü ve Güçsüzlüğü” başlıklı ilk oturumda, Prof. Dr. Hasan Haluk Erdem'in moderatörlüğünde Prof. Dr. Betül Çotuksöken, Prof. Dr. Kenan Gürsoy ve Prof. Dr. Emre Şan birer bildiri sunacak. Doç. Dr. Hilmi Bengi'nin moderatörlüğünü yapacağı “Dijital Medyanın Vadettikleri ve Gerçekleştirilenler” başlıklı ikinci oturumda, Prof. Dr. Nabi Avcı, Prof. Dr. Edibe Sözen ve Doç. Dr. Oğuz Güner konuşacak. Doç. Dr. Barış Alpaslan moderatörlüğündeki “Yapay Zekânın Yararları ve Zararları” başlıklı üçüncü oturumda Prof. Dr. Gülriz Uygur, Prof. Dr. Aylın Baran ve Dr. Öğr. Üyesi Elif Küzeci, “Dijital Öğrenme” başlıklı son oturumda da Prof. Dr. Mustafa Sever'in moderatörlüğünde, Prof. Dr. Mehmet Akif Sözeri ve Prof. Dr. Emre Er birer konuşma yapacak.

Türkiye Felsefe Kurumu 50. yılını kutlayacak 1974 yılında, İoanna Kuçuradi, Füsun Akatlı, Oruç Aruoba, Zeynep Aruoba, Nusret Hızır, Takiyettin Mengüşoğlu ve Suat Sinanoğlu tarafından

kurulan Türkiye Felsefe Kurumu, bu yıl 50. yaşını kutlayacak. Türkiye'de Felsefeyi üniversitelerin dört duvarının dışına çıkarmak ve Türkiye'de yapılan felsefe çalışmalarını dünyaya tanıtmak, böylece Türkiye'de yapılan çalışmaların dünya felsefesinde yerini almalarını sağlamak amacıyla kurulan Türkiye Felsefe Kurumunun 50. yılı, 3-4 Ekim 2024 tarihlerinde, Ankara'da kutlanacak. Bu kutlama, Atatürk Kültür Merkezinin işbirliğiyle, “Türkiye Felsefe Kurumunun 50. Yılında Dünya Sorunları Karşısında Felsefe” başlıklı bir toplantıyla gerçekleştirilecek.

24. Felsefe Söyleşileri

Felsefe Söyleşilerinin 24.'sü 20 Nisan, 27 Nisan, 4 Mayıs ve 11 Mayıs 2024 tarihlerinde, Prof. Dr. Betül Çotuksöken'in koordinatörlüğü ve moderatörlüğünde, Maltepe Üniversitesi Youtube kanalı üzerinden, saat 20:00-22:00'da gerçekleştirilecek. 20 Nisan'da, Prof. Dr. Betül Çotuksöken “Antropontolojik Açından Yapay Zekâ”, Prof. Dr. Emin Murat Esin “Yapay Zekânın Güvenilebilirliği” başlıklı birer konuşma yaptı. 27 Nisan'da, Prof. Dr. Ahu Tunçel “Zayıf ve Güçlü Yapay Zekâ: Transhümanizm Tartışmaları”, Kozan Demircan “Yapay Zekâ Etiği” üzerine konuştu. 4 Mayıs'ta, Prof. Dr. Zekiye Kutlusoy “Yapay Zekâ Destekli Robotlar”, Prof. Dr. Murat Arıcı “Yapay Zekâda Faillik Sorunu: Geniş Dil Modelleri Kişi midir?” başlıklı birer konuşma yaptı. 11 Mayıs'ta da Doç. Dr. Yaylagül Ceran Karataş “Eleştirel Felsefi Antropoloji Açısından Organik ve Sentetik Ortakyaşam (Simbiyotik) Durumları”, Doç. Dr. Aziz Zambak “Promtokrasi: Yapay Zekâ Üzerinden Yeni Bir Temsili Sistem Üretmek” konulu birer konuşma yapacak.

“Türkiye'de Felsefenin Gerçekliği ve Eleştirisi”

Prof. Dr. Ayhan Bıçak, 28 Mart 2024 tarihinde, Maltepe Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesinde, *Türkiye'de Felsefenin Gerçekliği ve Eleştirisi* adlı kitabında ele aldığı konularla ilgili bir söyleşi yaptı. Bıçak, “felsefe yapma” eyleminin ne türden bir bir pratik olduğundan söz etti ve Türkiye'de felsefenin yaygınlaşmamasında üniversitelerin payı olduğunu söyledi. “Türkiye'de filozof var mı?” sorusuna da cevap arayan Bıçakçı, Türkiye'de yetişmiş filozoflardan örnekler vererek, onları filozof olarak anmamızın nedenleri üzerine konuştu.

“Hukukta Adaletsizliği Görmek”

Maltepe Üniversitesi Felsefe Kulübü ve İnsan Hakları Kulübünün, Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı ile birlikte düzenlediği “Felsefe ve İnsan Hakları Söyleşileri”nin dokuzuncusu, 9 Mart 2024 tarihinde gerçekleştirildi. Bu çevrimiçi etkinlikte, Prof. Dr. Gülriz Uygur “Hukukta Adaletsizliği Görmek” başlıklı bir konuşma yaptı.

“Etik ve İnsan Hakları Bilgisinin Yaşamımızdaki Yeri”

İoanna Kuçuradi, 8 Mart 2024 tarihinde, Kültür Üniversitesinde düzenlenen “Etik ve İnsan Hakları Bilgisinin Yaşamımızdaki Yeri” başlıklı söyleşiye katıldı. Moderatörlüğünü Prof. Dr. Burcu Yavuz Tiftikçigil’in yaptığı söyleşide Kuçuradi, okullarda felsefenin, baktığını görebilen insanların yetişmesine katkıda bulunabileceğini söyledi: “Problem gören ve belirli durumlarda yapılması gerekeni gören bakış, uygun bir antrenmanla, uygun bir eğitimle, çeşitli derecelerde kazanılabilecek bir bakıştır. Böyle bir bakışı kazandırmaksa, yine böyle bir bakışın sağladığı temel üzerinde ve bir bütün olarak planlanmış eğitimden ve en başta felsefe eğitiminden beklenebilir. Kişinin öğrendikleriyle kendi yaşadıkları arasında bağlantı kurabilmesine yardımcı olmayı ve problem görebilen bir göz kazandırmayı amaçlayan felsefe eğitimi, yaşadığımız bu ve bu gibi sorunların üstesinden olabildiğince gelmemizi sağlayabilecek en önemli yol olarak görüyoruz –belki de tek sağlam yol.”

“İnsan Hakları ve Basın Etiği”

Gazeteciler Cemiyetinin, 20 Şubat 2024 tarihinde, çevrimiçi olarak gerçekleştirdiği “Çay Sohbetleri”nde, İoanna Kuçuradi ve Harun Tepe, Nursun Erel’in moderatörlüğünde “İnsan Hakları ve Basın Etiği” üzerine konuştu. Kuçuradi, gazetecinin işi ve etik ile ilgili şunları söyledi: “Gazeteci önce olayın sınırlarını çizecek, bir olayı nasıl ve neye göre başlattığını belirleyecek. Daha sonra doğru enformasyon ve yeterli malzemeyle doğru değerlendirme yapacak. Olay ile olguyu birbirinden ayırmak gerekir. Gazetecinin işi olayları haberleştirmektedir. Olayların içindeki kişi, eylemlerini farklı perspektiflerden aktarırken, gazeteci akışı doğru yönetmelidir. Söz konusu olaydan kesit alırken ezberle değerlendirmem gerekir. Bir başka sorun ise şudur: Türkiye’de etik ve ahlâk birbirinin yerine kullanılıyor. Aynı kelimelere farklı anlamlar yüklemek, farklı kelimeleri ise aynı anlamda kullanmaktan kaçınmak gerekiyor. Etik, ahlâk ve değer yargıları bizde aynı anlamda kullanılıyor. Oysa bunlar tamamen farklı şeyler.” Tepe ise meslek etiklerinin yetmediğine dikkat çekerek şöyle dedi: “Şu an gazetecilik neredeyse yapılamaz hale geldi. Bu yüzden etik ile ilgili halledilmesi gereken çok fazla konu var. Meslek etikleri oldukça önemli. Fakat etik kodları ezberletmek çok işe yaramıyor. Basının etik kodları ezberletilse bile uygulama kısmında problemler var.”

Türkiye Felsefe Olimpiyatı Ödülleri verildi

Türkiye Felsefe Kurumunun 11 bölgede gerçekleştirdiği 28. Türkiye Felsefe Olimpiyatında ilk 10’a giren öğrenciler, 24 Ocak 2024 tarihinde

Maltepe Üniversitesinde düzenlenen törenle ödülleri aldılar. Bursa, Nuri Erbak Anadolu Lisesi öğrencisi Ediz Kaan Ermez birinci; İstanbul, HEV Özel Hisar Lisesi öğrencisi Giray Akın Erdinç ikinci; İstanbul, Özel Alman Lisesi öğrencisi Rana Doğrusözlü üçüncülük ödülünü aldı. İlk 10’a giren öğrenciler arasında yapılan dil sınavında birinci olan Rana Doğrusözlü ile ikinci olan İstanbul VKV Koç Özel Lisesi’nden Elif Sude Yanık bu yıl Mayıs ayında Finlandiya’da yapılacak olan 32. Dünya Felsefe Olimpiyatında Türkiye’yi temsil edecek.

Prof. Dr. Yusuf Örnek’e ödül

Bornova Anadolu Lisesi Eğitim Vakfı (BALEV) tarafından 27 yıldan beri verilen “Beyaz Ödüller”den “Beyaz Düşünce Ödülü” bu yıl, 10 Aralık 2023 tarihinde yapılan törende, Türkiye Felsefe Kurumu üyelerinden Prof. Dr. Yusuf Örnek’e verildi.

DÜNYADAN...

Gazze: Unutulmuş Bir Hapishane

İnsan haklarının neyi/neleri kimden talep ettiğini az çok bilen insanlar, Gazze’de olan bitenleri dehşetle izliyor. 2010 yılında, yani yaklaşık 13 yıl önce, Merkezimizin düzenlediği bir konferansta “Gazze: Unutulmuş Bir Hapishane” başlıklı konuşmasıyla Prof. Dr. Anat Biletzki’nin uyarısının ve onunki gibi başka uyarıların, bugünkü durumu ortaya çıkmasını neden engelleyemediği sorusunu da cevaplandırmaya çalışmak, dünyanın geleceği için yararlı olabilir belki.

ICDP’ye iki yeni üye katıldı

Uluslararası Ölüm Cezasına Karşı Komisyonuna Barbara Lochbihler yeni Komisyon üyesi olarak katıldı. Alman vatandaşı olan Lochbihler, halen BM Zorla Kaybetmeler Komitesi üyesidir. Lochbihler daha önce Avrupa Parlamentosu üyesiyken, İnsan Hakları Alt Komitesinin başkanıydı ve Uluslararası Af Örgütü Almanya Şubesinde, ayrıca da Barış ve Özgürlük için Uluslararası Kadınlar Birliğinde liderlik görevlerinde bulundu. Komisyonun, yeni bir üyesi de, eski BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri Michelle Bachelet oldu. Bachelet, BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri olarak görev yaptığı süre boyunca, ölüm cezasını sürekli olarak kınamış ve bu cezanın kaldırılması için çaba harcamıştır. Şili Devlet Başkanı olarak Bachelet, sosyal korumaya, çevrenin korunmasına ve yenilenebilir enerji gelişimine öncelik veren dönüştürücü girişimlere öncülük etmiştir.

Ömrümüzü Yönlendiren Rastlantıların Kavşağında: İoanna Kuçuradi

Yayına hazırlayan: Elif N. Hamidi, Kuçuradi Felsefe ve İnsan Hakları Vakfı Yayınları, Ankara, 2024, 360 sayfa.

Bu armağan kitap, yolu bir şekilde İoanna Kuçuradi ile kesişen elliiki kişinin yazılarından oluşuyor ve “bir kişi olarak İoanna Kuçuradi”nin portresini ortaya koyuyor. Bir rastlantı sonucu, Kuçuradi ile yolu kesişen öğrenciler, öğretmenler, akademisyenler, gazeteciler, yazarlar, siyasetçiler, avukatlar, hekimler kavşaktaki “insan” Kuçuradi’yi resmediyor. Kitabın bütünlüğüne bakıldığında, hemen herkesin hikâyesinde “rastlantı”nın esas olduğu, gören gözlerden kaçmayacaktır. Çünkü Sahra Çölü’ne düşen bir pilotun, gülüne özenle bakan Küçük Prens’le rastlaşması gibi, bu kitabın yazarları da bir gün, bir yerde İoanna Kuçuradi ile rastlaşmıştır.

İnsan Hakları Işığında Gazetecinin İşi

Elif N. Hamidi, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara, 2024, 246 sayfa.

Hemen her meslek gibi gazetecilik mesleği de sorunlarla doludur. Bugün gerek dünyada gerekse Türkiye’de medyanın içinde bulunduğu durumu gözönüne aldığımızda, gazetecilik mesleğini ve gazetecinin işinin ne olduğunu yeniden sorgulamak bir zorunluluk olarak görünüyor. Bu sorgulamayı yaparken de gazeteciliğe insan hakları açısından bakmak, gazetecinin başat sorumluluğunu yeniden düşünmek ve bu sorumluluğun ne olduğunu ortaya koymak gerekir. Bu kitapta Elif N. Hamidi, “kişi olarak gazeteci”ye yakından bakmaya çalışıyor, gazetecinin işinin ne olduğunu sorguluyor ve insan haklarıyla bağına ortaya koyuyor.

Kriz Zamanlarında Hukuk ve Felsefe

Yayına Hazırlayanlar: Stephen Riley ve Gülriz Uygur, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara, 2024, 304 sayfa.

Editörlüğünü Stephen Riley ve Gülriz Uygur’un yaptıkları *Kriz Zamanlarında Hukuk ve Felsefe* kitabı Türkiye Felsefe Kurumu Yayınlarından çıktı. Bu kitap, kriz zamanlarında hukuk ve felsefe alanlarının birlikteliğinde çalışmalar yapmak isteyenlerin önünde ışık tutabilecek nitelikte olup, söz konusu alanların birlikteliğiyle ilgili önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Etîğe Giriş

Harun Tepe, BilgeSu Yayıncılık, Ankara, 2024, 272 sayfa.

Etîğe Giriş kitabı, yalnız etik dersini alan öğrenciler için değil, “Etik Nedir?” sorusuna yanıt arayan, değer ve etik konularında bilgi sahibi olmak isteyen herkes için yazılmış; kitapta günümüz etiğinin öne

çıkan teorik ve pratik sorunları ele alınmıştır. Günümüz etiğinin görelilik-evrensellik, öznel-nesnellik, duygu-akıl çatışması gibi bilgisel sorunlarını ele alan birinci bölümden sonra, ikinci bölümde Kant Etiği, Faydacılık, Değerler Etiği, Analitik Etik, Erdem Etiği, Kuçuradi Etiği gibi etik kuramları üzerinde durulmuş; üçüncü bölümde ise geleneksel etiğin evrenselcilik iddialarını eleştiren ya da onları insan-merkezci bulan kimi etik görüşlere yer verilmiştir. Kitabın son bölümünde ise ırkçılık, şiddet, yoksulluk, ekolojik sorunlar, feminizm, mültecilik gibi günümüz pratik etik sorunları ele alınmıştır.

Üç Düşünür Üzerine Yazılar

Nermi Uygur-İoanna Kuçuradi-Betül Çotuksöken
Editör: Hâle Seval, Paradigma Akademi Yayınları, Çanakkale, 2024, 202 sayfa.

İstanbul Üniversitesinde eğitim almış, alanında öğrenci yetiştirmiş üç felsefe hocası Prof. Dr. Nermi Uygur (1925-2005), Prof. Dr. İoanna Kuçuradi (1936) ve Prof. Dr. Betül Çotuksöken’in (1950) çalışmaları üzerine hazırlanmıştır bu kitap. Hocalarımızın ortak yanları, felsefe ve edebiyata gönül vermiş olmalarıdır. *Patika Dergisi*nde dosya olarak hazırlanan bu yazılar, daha sonra yazarları tarafından gözden geçirilip, eklemeler yapılarak değiştirilmiştir. Bu kitapla, hocalarımızın bütün çalışmaları elbette irdelen(è)memiştir, felsefî çalışmalarından bir seçki olarak düşünülmüştür.

Estetik

Nicolai Hartmann, çeviren: Tomris Mengüşoğlu, Doğu-Batı Yayınları, İstanbul, 2024, 704 sayfa.

Bir sanat yapıtı nasıl tanımlanır? Edebî bir yapıta, şiire, müziğe, tiyatro oyununa veya mimarî bir esere hemen herkesin üzerinde bildiği estetik ölçütleri veren değerler nelerdir? Niçin bir çalışmayı değerli görürken diğerini estetiğın dışında sayarız? Hartmann, *Estetik* adlı yapıtında, kapsamlı bir güzellik kuramı ortaya koyar. Hartmann başta Aristoteles, Kant, Schelling, Hegel ve Schopenhauer olmak üzere geçmişin düşünürleriyle sürekli diyalog halindedir. Shakespeare, Rembrandt gibi isimlere ve Antik Çağ sanatına sıklıkla atıfta bulunur, buradan kendi özgün fenomenolojik yaklaşımını geliştirir. Hartmann’a göre estetik metafizik bir kavram değil ontolojik bir değer olarak gün yüzüne çıkar, onun kaynağı tinde değil, görünümde, gördüğümüz nesnede aranmalıdır. Hartmann bu yapıtında, estetik nesnelerin tabakalaşma teorisini ortaya koyar ki, bu onun sanat felsefesine en özgün katkılarından biri sayılmalıdır.

Felsefenin Işığı Nusret Hızır

Editör: Mustafa Günay, Çizgi Kitabevi, Konya, 2023, 255 sayfa.

Cumhuriyet dönemi ilk kuşak düşünürleri arasında bulunan Nusret Hızır’ın çalışmaları, dil, mantık ve bilim felsefesi konularında yoğunlaşıyor görünmekle

birlikte, o bunlardan başka konular ve problemlerle de ilgilenmiş, düşünce ve uygarlık tarihiyle ilgili düşüncelerini de dile getirmiştir. Ayrıca kendisinin de ifade ettiği gibi, yer aldığı mantıkçı pozitivist felsefi geleneğin yalnızca bir takipçisi olmamış, kendine özgü bir felsefi tavır geliştirmeye uğraşmıştır. Bir düşünürü yalnızca belli bir yönüyle tanımlamak ya da sınırlamak mümkün değildir. Bir düşünürü olabildiğince farklı ve hatta, varsa, çelişik yönleriyle de görebilmek ve değerlendirmek önemlidir. Bu kitap, Cumhuriyetin ilk kuşak felsefecilerinden biri olan Hızır'ın felsefe çalışmalarını çeşitli yönleriyle ele alan yazılardan oluşmaktadır.

Ethical Decision-Making

Peter G. Kirchsclaeger, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, Germany, 2023, 140 sayfa.

İster özel hayatımızda ister profesyonel hayatımızda, ister kurumsal düzeyde isterse de siyasî veya ekonomik bağlamda olsun, etik karar verme bizi her gün zorlamaktadır. Peter G. Kirchsclaeger, bu kitapta şu dört adımda etik karar vermeyi teşvik etmektedir: 1. Gerçekliği görün ve anlayın. 2. Gerçeği ahlakî açıdan analiz edin. 3. Etik yargıç olun. 4. Buna göre hareket edin.

Nesne ve Doğası

Arda Denkel, Doğu-Batı Yayınları, 2024, 215 sayfa.

Özdek nedir? Evreni oluşturan en temel öğeler hangileridir? Nesnelere için zaman içinde varolmak, değişmek, varlığa gelmek, yok olmak ne demektir? Nesnenin varlığı onun kimi nitelikler taşıyor olmasına bağlı mıdır? Kimi nitelikleri taşımak nedir? Nitelik nedir, nasıl var olur? Kimi nesnelere aynı türden olmaları ne anlama gelir? Evren şimdi olduğundan farklı olmuş olsaydı, şimdi varolan belirli bir nesne başka bir türe bağlı olabilir miydi? Özdeğin varlığına ilişkin en temel koşulları tartışan bu felsefe araştırması konuya ilişkin başlıca klasik ve güncel düşünceleri de ele alıyor.

Etik-Kendini Tanı

Petrus Abelardus, çeviren: Fırat Çelebi, Doğu-Batı Yayınları, İstanbul, 2024, 96 sayfa.

Abelardus'un etiği, niyet etiği olarak adlandırılabilir. Abelardus'a göre niyet bir şeyi kendi iyiliği için istemektir. Günah ise istemekle değil, razı olmakla meydana gelir. Örneğin bir kişinin meşru müdafaa ederken kazayla birini öldürmesi gibi, kişinin isteği dâhilinde olmadan da günah işlenebilir. Kişinin kendi denetiminde olmayan ve içsel yapısında bulunan arzulara sahip olması da bir gerçektir. Niyet, bütün günahların isteyerek işlendiği, kaçınılmaz durumlar olmadığı ve bir iradenin ya da başka bir iradenin sonuçları olarak meydana gelmesidir. Maksat veya razı olma ise bir zihin durumudur ve niyetten ziyade, daha çok bilgi ile ilgilidir. Bu nedenle Abelardus, bir kişinin yasak bir eylemi masum bir maksatla ger-

çekleştirebileceğini öne sürerek kötülüğün, eylemin gerçekleştirilmesi ile değil, maksat veya razı olma ile ortaya çıktığını vurgular. Bir amaç henüz gerçekleştirilmemiş olsa bile, iyi bir niyet belki de iyi bir eylem kadar takdir edilmeyi hak edebilir.

Metafelsefe-Felsefenin Felsefesi

Søren Overgaard, Paul Gilbert, Stephen Burwood, çeviren: Ahmet Eyim, Eren Rızvanoğlu, Fol Kitap, İstanbul, 2024, 320 sayfa.

Felsefe nedir? Nasıl felsefe yapmalıyız? Felsefenin bir özü var mı? Bu soruları sorarak "metafelsefe"ye, yani "felsefenin felsefesi"ne adım atmış oluyoruz. Günümüzde felsefe, kafa karıştırıcı ve göz korkutucu bir dizi felsefi yöntem ve yaklaşımla kuşatılmış durumda. Peki bunlar ne kadar "felsefe"? Frege, Carnap, Husserl, Heidegger ve Derrida için felsefenin neliği tartışması, Sokrates ile Sofistlerden beri süregelen bir çatışmanın ürünü müdür? Analitik ve Kıta felsefesi ayrımı neye dayanıyor? Fenomenoloji, bilim ve dil felsefesi ortak bir felsefe tanımı yapabilir mi? Sinema ve yemek felsefesi gibi çiçeği burnunda "felsefe"leri nerede konumlandırmalı? Bu kitap metafelsefeye ve felsefeye çağdaş tartışmalar üzerinden giriş yapmaktadır.

Ne Menem Bir Dünya Bu?/İnsanlararası Bağların ve Pandeminin Fenomenolojisi

Judith Butler, çeviren: Burcu Tümkaya, Metis Yayınları, İstanbul, 2024, 120 sayfa.

Felsefe genellikle olay yerine polis gibi sonradan gelmekle suçlanır. Judith Butler ise pandemi sırasında COVID-19 salgınının hayatımızda ve dünyamızda yaptığı değişiklikler üstüne düşünerek gününün felsefesini yapıyor. Pandeminin üzerinden çok uzun zaman geçmedi, ama salgını neredeyse unuttuk ya da anlaşılır sebeplerle unutmak istiyoruz. Bu korkunç dönemin hayatımızda yarattığı tahribat, henüz tam olarak ortadan kalkmış değil. Butler, felsefi düşüncenin ince çizgileri arasında yol alarak başka bir dünya kurmak için küresel salgından çıkarmamız gereken dersleri tartışıyor.

Adaletin Hayaletleri/Çağdaş Düşünürlerle Söyleşiler

Derleyen: Sema Cevirici Atilla, Fol Kitap, İstanbul, 2024, 256 sayfa.

İnsanlığın üzerinde öteden beri bir hayalet dolaşıyor. Hakkın hak sahibine verilmesinde ısrar eden, haksızlıkları haykıran, insanlığa musallat olmuş, yakasını asla bırakmayan bir hayalet bu: adalet. Adaleti seviyoruz, arzu ediyoruz, hayal ediyoruz, onun için dua ediyoruz, onu takip ediyoruz, uğruna savaşıp ölüyoruz, ama adaletin kendisi ortada "yok". Gelecek diye bekliyoruz, umut ve kaygıyla. Bu kitap, Sema Cevirici Atilla'nın çağımızın en önemli düşünürlerinden ve felsefecilerinden bazılarıyla adalet üzerine yaptığı felsefi söyleşilerden oluşuyor.

İNSAN HAKLARI ve FELSEFE ile İLGİLİ YAYINLAR

- **İnsan Nedir?/Doğal Tarihimize Bir Bakış**
William B. Irvine, çeviren: Özge Çelik, İstanbul: Metis Yayınları, 2024, 320 sayfa.
- **Yaşam İçin Felsefe**
Pierre Hadot, çeviren: Kağan Kahveci, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2024, 208 sayfa.
- **İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine**
Friedrich Schiller, çeviren: Gürsel Aytaç, İstanbul: Fol Kitap, 2024, 168 sayfa.
- **Kendini Savunmak: Bir Şiddet Felsefesi**
Elsa Dorlin, çeviren: Ayşe Meral, İstanbul: İletişim Yayınları, 2024, 255 sayfa.
- **Bir Filozof Gibi Düşün/Bize Yaşama Dair Yol Gösterecek Bilgeler, Hayalperestler ve Filozoflar**
Peter Cave, çeviren: Ezgi Uğur, İstanbul: Mona Kitap, 2024, 348 sayfa.
- **Yapının Yokluğu**
Umberto Eco, çeviren: Leyla Tonguç Basmacı, İstanbul: Alfa Yayınları, 2024, 345 sayfa.
- **Haberler/Bir Kullanma Kılavuzu**
Alain de Botton, çeviren: Zeynep Baransel, İstanbul: Everest Yayınları, 2024, 272 sayfa.
- **Seyahat Sanatı**
Alain de Botton, çeviren: Ahu Sila Bayer, İstanbul: Everest Yayınları, 2024, 288 sayfa.
- **Eğitimin Amaçları/Eğitimde Reform Çağrısı**
Alfred North Whitehead, çeviren: Hasan Ünder, Raşit Çelik, İstanbul: Fol Kitap, 2024, 232 sayfa.
- **Küresel Kapitalizm ve İnsanlığın Krizi**
William I. Robinson, çeviren: Akın Emre Pilgir, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2024, 384 sayfa.
- **Öfke Üzerine**
Lucius Annaeus Seneca, çeviren: A. Doğucan Hanegelioglu, İstanbul: Doğu-Batı Yayınları, 2024, 138 sayfa.

- **Ölümü Küçümseme/Tusculum Tartışmaları I**
Cicero, çeviren: Çiğdem Menzilioğlu, İstanbul: Doğu-Batı Yayınları, 2024, 103 sayfa.
- **Üç Klasik Ütopya/Thomas More-Ütopya, Francis Bacon-Yeni Atlantis, Thoma Campanella-Güneş Ülkesi**
Çeviren: Çiğdem Dürüşken, İstanbul: Alfa Yayıncılık, 2024, 376 sayfa.
- **Sembolizm/Anlamı ve Etkisi**
Alfred North Whitehead, çeviren: Ramazan Ertürk, İstanbul: Doğu-Batı Yayınları, 2024, 96 sayfa.
- **Pragmatizm/Peirce, James, Dewey**
John R. Shook, çeviren: Celal Türer, İstanbul: Fol Kitap, 2024, 192 sayfa.
- **Kültürel Antropoloji/Temel Kavramlar**
Robert H. Lavenda, Emily A. Schultz, çeviren: Dilek İşler, Onur Hayırlı, İstanbul: Doğu-Batı Yayınları, 2024, 364 sayfa.
- **Türkiye’de Felsefenin Gerçekliği ve Eleştirisi**
Ayhan Bıçak, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2023, 640 sayfa.
- **Tarihin Kısa Tarihi/Antikiteden Günümüze Küresel Tarihyazımı**
Daniel Woolf, çeviren: Ilgın Yıldız, İstanbul: Fol Kitap, 2023, 416 sayfa.
- **Büyük Düzleyici: Taş Devri’nden Bugüne Şiddet ve Eşitsizliğin Tarihi**
Walter Scheidel, çeviren: S. Erdem Türközü, İstanbul: Fol Kitap, 2023, 696 sayfa.
- **Yaratılış Üzerine Diyalog**
Nicolaus Cusanus, çeviren: Baran Bingöl, İstanbul: Fol Kitap, 2023, 152 sayfa.
- **Radikal Bir Yenilik Umudu/Badiou ve Siyaset**
Mustafa Demirtaş, İstanbul: Otonom Yayıncılık, 2023, 96 sayfa.
- **Mutlakıyetçi Devletin Kökenleri**
Perry Anderson, çeviren: Uygur Kocabaşoğlu, İstanbul: İletişim Yayınları, 2023, 480 sayfa.

T.C. MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
İNSAN HAKLARI ARAŞTIRMA ve UYGULAMA MERKEZİ
ve
UNESCO FELSEFE ve İNSAN HAKLARI KÜRSÜSÜ BÜLTENİ

Sahibi: T.C. Maltepe Üniversitesi adına Edibe Sözen

Yayın Yönetmeni: İoanna Kuçuradi

Yayın Yönetmeni Yardımcısı: Elif N. Hamidi

Yayın Kurulu: Bergen Coşkun Özüaydın, Betül Çotuksöken, Sevgi Şahintürk,

Neşe Şahin Taşgım, Hülya Şimğa, Gülriz Uygur

Yazışma Adresi: Marmara Eğitim Köyü, 34857 Maltepe/İSTANBUL

Tel: 0216 626 11 34 **Faks:** 0216 626 11 25

Baskı: Rengin Basımevi

Gümüşsuyu Cad., Çiftelhavuzlar Yolu, Mutlu Aksu Sanayi Sitesi, No: 114, Zeytinburnu/İSTANBUL

Tel: 0212 482 44 66-67

Sertifika No: 45604

ISSN: 2587 - 148X

Yayın hakkı saklıdır